

L'OCCITAN RESTABLIT DINS SA FONOLOGIA

Joan Penent

Presentam aquí lo tractament de las consonantas a la fin dels mots, segon las règlas multiseclaras e unitàrias de l'occitan.

Los exemples son traits del lengadocian central e del provençal mistralenc, respectivament representatius dels espacis lingüistics aquitanopirenenc (gascon e lengadocian) e arvernomediterraneu (lemosin, auvernhat, gavòt e provençal).

Prepausam de retrobar l'occitan dels occitanofònes, lo de Godelin, de Mistral, de Delavoet e de Bodon abans « correccions ». E, amb l'ajuda d'Alibèrt (1966, p. 45), de complir son òbra, deliurada d'una ideologia d'un autre temps.

L'occitan arvernomediterraneu amudís las consonantas finalas ignòra lo plural « sensible ».

LETRA B

MOTS DE FORMACION POPULARA.

Espaci aquitanopirenenc.

Es pronunciada p : *Jacòb ; Jòb ; nabab ; Maghrèb ; adob ; òrb ; còrb...* mas es amudida aprèp m : *amb ; colomb ; plomb...* la b se torna prononciar dins los derivats (*un colombat...*) e las ligasons amb una vocala (*un colomb als peses ; amb aquò...*)

Espaci arvernomediterraneu.

Es amudida o pren una e de sosten quand la comprensió l'exigís : *Jacòbe ; nabab ; adob ; colomb, plomb...*

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règle ortografica comuna.

Pren una e de sosten per se mantèner aprèp una vocala : *occitanifòbe ; glòbe ; monosillabe ; dissillabe ; trissillabe ; polisillabe ; decasillabe ; efèbe ; cube ; arabe...* e aprèp r, l e m : *vèrbe ; acèrbe ; supèrbe ; imbèrbe ; galbe ; bulbe ; ditirambe ; lambe...*

LETRA C

MOTS DE FORMACION POPULARA ;

Espaci aquitanopirenenc.

Es amudida aprèp l e r : *codèrc ; espinarc ; cadafalc...* mas es mantenguda dins los monosillabes : *arc ; cerc ; circ ; pòrc ; forc ; turc ; colc ; talc ; calc...*

Es mantenguda aprèp s mas pren una e de sosten al masculin plural : *monegasc, monegasca / monegasques, monegascas ; bergamasc, bergamasca / bergamasques, bergamascas ; tudesc, tudesca / tudesques, tudescas ; barbaresc, barbaresca / barbaresques, barbarescas ; picaresc, picaresca / picaresques, picarescas ; dantesc, dantesca / dantesques, dantescas ; libresc, libresca / libresques, librescas ; gigantesc, gigantesca / gigantesques, gigantescas ; quiòsc / quiòsques...*

Espaci arvernomediterraneu.

Es amudida en fin de mot : *coderc ; espinarc ; couc ; cadafauc... / pòrc... bòsc ; clòsc ; fosc...*

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Regla ortografica comuna.

Pren una e de sosten aprèp l e r ; *oricalque ; eresiarque ; Plutarque ; Anaxarque ; Aristarque...*

Se manten aprèp vocala en aquitanopirenenc mas es amudida en arvernomediterraneu ; *dionisiac ; elegiac ; maniac ; paradisiac ; zodiac ; toracic ; oligarquic ; onorific ; magnific ; scientific ; analogic ; mitologic ; alcoolic ; idillic ; astronomic ; ironic ; platonic ; olimpic ; grafic ; allegoric ; jurassic ; poetic ; cromatic ; matematic ; zigomatic ; toxic ; ventrilòc ; recipròc ; caduc ; eunuc...*

LETRA Ç

MOTS DE FORMACION POPULARA.

Espaci aquitanopirenenc.

La ç finala es pronunciada : *tròç ; glaç ; cauç ; perçaç ; petaç ; braç ; arboç...* Pren una e de sosten al plural : *tròces ; glaces ; cauces ; petaces ; braces...*

Espaci arvernomediterranèu.

La ç finala es amudida o pren una vocala de sosten.

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règla ortografica comuna.

La ç finala pren una e de sosten ; *eficace ; perspicace ; fugace ; sagace ; contumace ; tenace ; rapace ; feròce ; vorace ; vivace ; atròce...*

LETRA D

MOTS DE FORMACION POPULARA.

Espaci aquitanopirenenc.

Aprèp vocala es pronunciada t : *belgrad ; Nemròd ; Astrid ; nud ; caud...*

Mas es amudida aprèp n, l e r : *mond ; rond ; grand ; Rodland ; prigond ; Raimond ; Arnald ; Rainald ; Audoard ; estandard...* Es amudida tanben aprèp la sillaba tonica : *Jáufred ; Álfred ; Mátfred...*

La d amudida se torna prononciar dins los derivats (*mondial...*) e passa a t dins las ligasons amb una vocala (*un grand òme...*).

Espaci arvernomediterranèu.

Es amudida o pren una e de sosten (*Belgrade...*).

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règla ortografica comuna.

Pren una e de sosten per se mantèner : *centigrade , ; plantigrade ; Encelade ; palmipède ; acide ; lucide ; valide ; timide ; ovoïde ; torride ; cupide ; periòde ; antipòde ; Eròde ; metòde ; monde (las gents) ; dividende...*

Una exception, la finala d es pronunciada t en aquitanopirenenc : *altitud ; solitud ; negritud ; sollicitud ; beatitud...* mas es amudida en arvernomediterranèu.

LETRA F

MOTS DE FORMACION POPULARA.

Espaci aquitanopirenenc.

Es pronunciada dins qualques mots monosillabics : *gof ; buf ; tuf...*

Es amudida aprèp l dins los prenomes d'origina germanica : *Bardolf ; Raolf ; Rodolf ; Adolf...* Non es atestada en fòra d'aqueles exemples.

La f amudida se torna prononciar dins los derivats (*Adolfina...*)

Espaci arvernomediterranèu.

Pren una e de sosten o s'amudís : *bofe ; adoufe ; rodoufe... Adou ; Rodou...*

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règla ortografica comuna.

Pren una e de sosten per se mantèner : *fotografe ; etnografe ; filosòfe ; triglife ; apocrife...*

LETRA G DURA

MOTS DE FORMACION POPULARA.

Espaci aquitanopirenenc.

Es pronunciada k dins los mots monosillabics : *gorg ; larg ; borg ; castig...*

Mas torna préner sa valor dins los derivats (*gorgada ; largament ; borguet ; castigar*)

es amudida aprèp r : *icebèrg, reguèrg...*

Qualques exemples de e de sosten : *Domergue ; clergue ; diague ; largue ; reguèrgue...*

Espaci arvernomediterranèu.

Pren una e de sosten o es amudida.

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règla ortografica comuna.

Pren una e de sosten per se mantèner : *dialògue ; epilògue ; astrològue ; analògue ; arqueològue ; exèrgue ; prodigue...*

LETRA G DOÇA

MOTS DE FORMACION POPULARA.

Espaci aquitanopirenenc.

Es pronunciada tch dins qualques mots monosillabics : *gaug ; puèg ; pièg ; brug ; corròg ; fag ; lag...*

Al plural, aqueles mots prenon una e de sosten : *gauges ; puèges ; mièges ; bruges ; corròges ; fages ; lages...*

Espaci arvernomediterranèu.

La finala es amudida al singular coma al plural : *gaug ; pueg ; mieg ; brug...*

LETRA H

MOTS DE FORMACION POPULARA.

Espaci aquitanopirenenc.

En finala, los digrafes lh e nh se redusisson a l e n : *trabalh ; dalh ; metalh ; castanh ; talh ; punh ; cunh...*

Espaci arvernomediterranèu.

En finala lo digrafe lh es vocalizat e lo digrafe nh neutralizat : *trabalh ; dalh ; talh ; castanh ; punh ; cunh...*

LETRA L

MOTS DE FORMACION POPULARA E SABENTA.

Espaci aquitanopirenenc.

La l se manten quand acompanha la vocala tonica : *mal ; tal ; aital ; senhal ; cabiròl... / general ; sentimental ; constitucional...*

Es amudida s'es plaçada aprèp la sillaba tonica : *agradívol ; àngel ; màntol ; Bàrdol ; Ródol ; Àdol* (variantas amb la f suprimida)...

la l amudida se torna prononciar dins los derivats (*angelic...*) e las ligasons amb de vocalas (*un màntol obèrt...*)

Espaci arvernomediterranèu e Gasconha.

La l finala es vocalizada en u : *mau ; tau ; aitau ; senhau ; cabiròu... / generau ; sentimentau ; constitucionau...*

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règla ortografica comuna.

Quand la l finala non se pòt vocalizar, pren una e de sosten : *opale ; petale ; Tantale ; Vandale ; agile ; parallèle ; difficile ; utile ; fossile ; alveòle ; frivòle ; fascicule ; minuscule ; ridicule ; credule ; emule ; ovale ; dolicocefale ; catalanofile...*

LETRAS LL

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règla ortografica comuna.

Las geminadas ll devon aparéisser dins l'escrit, quitament se una sola l es pronunciada (espaci arvernomediterranèu). Prenon una e de sosten : *libèlle ; rebèlle ; imbecille ; tranquille ; pupille ; bacille ; codicille ; protocòlle...*

LETRA M

MOTS DE FORMACION POPULARA.

Espaci aquitanopirenenc.

Es pronunciada n : *bertram ; Guilhèm ; vim ; rasim ; quicòm ; volum (aucèls) ; feram ; Amsterdam ; bataclam ; volèm ; seriam ; lum...*

La m amudida se torna prononciar dins los derivats (*luminós...*) mas demòra n dins las ligasons amb de vocalas.

Espaci arvernomediterranèu.

Pren una e de sosten : *Bertrame ; Guilheume ; vime ; volume ; lume...*

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règla ortografica comuna.

Es sostenguda per una e aprèp r, l, t, s : *infirme , infòrme ; filme ; èlme ; Ansèlme ; logaritme ; ritme ; sarcasme ; Erasme ; istme ; solecisme...*

Es sostenguda per una e per gardar sa valor : *infame ; intime ; legitime ; sinonime ; aerodròme ; ipopotame...*

LETRA N

MOTS DE FORMACION POPULARA.

Espaci aquitanopirenenc.

Es amudida aprèp vocala (levat en Gasconha centrala) e aprèp r : *deman ; man ; autan ; vin ; camin ; / govèrn ; ivèrn ; vèrn ; Salèrn ; casèrn ; Tarn ; Bearn...*

Pòt èsser amudida al dintre dels mots : *enfant ; infèrn...*

La n amudida se torna prononciar dins los derivats (*camindòl...*) e las ligasons amb una vocala (*lo Tarn-e-Garona...*)

Espaci arvernomediterranèu.

Es pronunciada aprèp vocala e amudida aprèp r : *deman ; man ; vin ; camin.../ govèrn ; ivèrn ; vèrn ; Salèrn ; casèrn...*

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règla ortografica comuna.

Es pronunciada : *mecanician ; chirurgian ; occitan ; lengadocian ; musulman ; aeroplan ; intestin ; paroxiton ; examèn ; abdomen ; ciclamèn ; cerumèn ; dolmèn ; duramèn ; flegmon...*

Es sostenguda dins una seria de mots amb sufixes en *-fòne, -gène, -gine, -gòne -mane* (lat. mania), *-cròne...* o diversès neologismes scientifics : *telefòne ; isocròne ; androgine ; poligòne ; melomane ; piromane ; oxigène ; aborigène... acetilène ; metane ; ozòne...*

Es sostenguda aprèp r : *modèrne ; subaltèrne ; Olofèrne ; intèrne ; extèrne ; Arvèrne ; altèrne ; quatèrne...*

LETRA P

MOTS DE FORMACION POPULARA.

Espaci aquitanopirenenc.

Es totjorn pronunciada : *galaup ; esclòp ; grop ; tròp ; isòp ; còp ; tremp ; estrop ; lop ; cap ; grèp ; palp ; sèrp ; carp... escaup (angl.) ; andicap (angl.).*

Espaci arvernomediterranèu.

Es amudida o pren una e de sosten : *galaup ; esclòp ; grop ; tròp ; isòp ; còp ; estrop ; lop...*

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règla ortografica comuna.

La p es sostenguda per una e : *tipe ; etnotipe ; prototipe ; arquetipe ; escalpe ; misantròpe ; licantròpe ; pitecantròpe ; oroscòpe... Priape ; Esòpe ; ciclòpe...*

LETRA R

MOTS DE FORMACION POPULARA E SABENTA.

Espaci aquitanopirenenc.

Es amudida dins los vèrbes e dins los adjectius e substantius en -or : *cantar ; seguir ; voler... trobador ; calfador...* e dins los substantius en -ar : *favar ; segalar ; pilar ; golar ; singlar...*

La r amudida se torna prononciar dins los derivats (*trobadorenc ; cantarèl ; favaral...*) mas demòra muda dins las ligasons.

Es prononciada dins los prenomes : *Victòr ; Alienòr ; Polidòr ; Nicefòr ; Nabucodonosòr...* dins los adjectius : *escur ; futur ; madur ; segur...* e dins los monosillabes : *clar ; mar ; fèr ; ièr ; còr ; dur...*

Espaci arvernomediterranèu.

Es prononciada dins los substantius e los adjectius, en -or : *bufador, trobador, parlador...*

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règla ortografica comuna.

Es prononciada dins los adjectius e substantius sabents en -ar ; -èr ; -ir ; -òr ; -ur : *escolar ; militar ; exemplar ; fructifèr ; carnivòr ; clorur ; augur...* La tendéncia orala es d'apondre una e als mots en -èr, -òr, -ur e una i als mots en -ar...

LETRA S

MOTS DE FORMACION POPULARA E SABENTA.

Espaci aquitanopirenenc.

Es prononciada, quitament se la consonanta precedenta es amudida : *temps ; cauç ; fals / faus ; cauces ; immòbles...*

Dins lo còrs dels mots, la s pòt provocar l'amudiment de la r : *escars ; dorsièr ; mòrs ; traversar ; recorsas ; escorsièras...*

Espaci arvernomediterranèu.

Las s finalas son amudidas.

LETRA T

MOTS DE FORMACION POPULARA.

Espaci aquitanopirenenc.

Es prononciada aprèp vocala : *gat ; aparrat ; aucat ; cantat ; volguèt ; polet ; acostumat ; saut ; esmaut ; mout...* e dins los monosillabes : *vòlt ; tilt ; Òlt ; còlt ; solt...*

Es prononciada aprèp s : *ast ; vist ; mast ; Larbost ; fust ; gèst ; prèst ; prevòst ; impòst ; tust ; tast ; òst ; còst ; gost ; Crist ; August...*

Los plurals dels adjectius e noms comuns se fan amb l'ajust de e (*astes ; prèstes...*)

Es amudida quand es precedida de n e r : *enfant ; moment ; elefant ; gigant ; comerçant ; absolutament ; aferent ; opulent ; pigment ; implant ; Alacant... Gilabèrt ; Dagobèrt ; ofèrt ; espèrt ; dessèrt ; obèrt ; escart...*

La t se torna prononciar dins los derivats (*un gigantàs ; pigmentar...*) e las ligasons amb de vocalas (*tant e mai...*)

Espaci arvernomediterranèu.

La t finala es totjorn amudida.

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règla ortografica comuna.

Prenon una e de sosten : los noms tocant a la quimia : *nitrate ; fosfate ; nitrite...* e los noms e adjectius non eissuts de vèrbes mas de substantius e adjectius latins : *licite ; implicite ; acolite ; merite ; primate...*

Prenon una e de sosten : los substantius acabats en *-nt, -lt, -rt, -ct, -pt, -st, -xt* : *mastodonte ; atlante ; amiante ; jacinte ; amarante ; arconte.../ asfalte ; basalte ; adulte ; culte ; desinvòlte.../ inèrte ; expèrte ; disèrte.../ dirècte ; objècte.../ exempte ;, apte ; prompte.../ nefaste ; contraste ; vaste ; incèste ; modèste ; manifèste ; digèste ; gèste ; agrèste ; celèste ; funèste ; arbuste ; buste ; juste ; faste ; triste.../ tèxte ; pretèxte ; sèxte ; contèxte...*

LETRA V

MOTS DE FORMACION POPULARA.

Espaci aquitanopirenenc.

Es amudida o pren una e de sosten : *salv, a > salve, a ; resòlv ; absòlv ; calv, a > cauv, a / calvet, a ; sèrv, a...* Se torna prononciar dins los derivats. En gascon, es prononciada p al masculin e b al feminin : *sauv, a ; cauv, a*.

Espaci arvernomediterranèu.

Es amudida o pren una e de sosten : *sauve, a ; resòuv ; absòuv ; cauv, a / cauvet, a...*

LETRA X

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règla ortografica comuna.

Prenon una e de sosten : *circomflèxe ; reflèxe ; annèxe ; connèxe ; complèxe ; implèxe ; perplèxe ; convèxe ; sèxe ; ortodòxe...*

Excepcions pels mots latins : *codèx ; indèx ; culèx ; silèx ; murèx...* e grècs : *torax ; nartèx...*

Al plural : *codèxes ; indèxes... toraxes ; nartèxes...*

LETRA Z

MOTS DE FORMACION POPULARA.

Espaci aquitanopirenenc.

Se pronóncia s : *votz ; potz ; cantairitz...* los plurals son *voses ; poses ; cantairises...* Mots rares : *gaz, gazes...*

Espaci arvernomediterranèu.

Las finalas *-z* e *-tz* se reduson a *s* al singular e al plural.

MOTS DE FORMACION SABENTA.

Règla ortografica comuna.

Al singular : *conservatritz ; restauratritz ; directritz...* Mas al plural en aquitanopirenenc : *conservatrises ; restauratrises ; directrises...*

Grandmercés a Florian Vernet